

שינויים חברתיים ופיתוח טכנולוגי מואץ במיוחד בתחומי הביולוגיה והרפואה, במקביל לצמצום עוצמתם של מוסדות המשפחה והדת בחברה, הביאו בעת האחרונה לפריחה של העיסוק באתיקה. הגלובליזציה מחד גיסא, והרב-תרבותיות מאידך גיסא, יוצרות לעתים התנגשות בין ערכים ומעוררות דילמות שפתרון מורכב וסבוך. על רקע התפתחויות אלה גם העוסקים במקצועות הטיפול והייעוץ הנפשי, הבאים לסייע למטופל להתמודד עם שאלות קיומיות בסביבה המשתנה, נאלצים לחפש - אולי יותר מאשר בעבר - מענים לשאלות כגון: מה נכון? מה ראוי? מה חובה? מה אסור? עורכי ספר עב-כרס זה זכאים להתהדר בתואר "מקצועיות", על-פי ההגדרה המופיעה בפרק בשם זה שחיבר גבי שפיר (עמ' 76): התוצר הסופי של פרי עמלם משקף ידע, מיומנות והשקעה רצינית. זהו הספר המקיף והמעמיק ביותר שנכתב עד כה בעברית על הסוגיות האתיות שאתן מתמודדים אנשי מקצוע בתחומי הטיפול והייעוץ הנפשי בעבודתם היומיומית. העובדה, ששלושת עורכי הספר הם פסיכולוגים קליניים, חברים בוועדת האתיקה של הסתדרות הפסיכולוגים ומורים לאתיקה מקצועית בשלוש אוניברסיטאות שונות בארץ, מוצאת את ביטוייה בספר, בין היתר, במשקל הניתן בו לפסיכולוגים. מבין 35 המחברים, מלבד העורכים עצמם, 17 הם פסיכולוגים, מרביתם פסיכולוגים קליניים. בנוסף לכך, בין המחברים מצויים גם 6 פסיכיאטרים וגם נציגים ממקצועות אחרים, כגון משפטים, פילוסופיה, סיעוד, עבודה סוציאלית, ריפוי בעיסוק וטיפול באמנות חזותית. לספר יש מספר מטרות מוצהרות: שיתוף הקוראים בהליכי החשיבה העומדים מאחורי עקרונות האתיקה המקצועית, דרכים לזיהוי דילמות אתיות בעבודה המקצועית ומתן כלים אנליטיים לפתרון האפשרי. בספר כלולים 39 פרקים שחולקו ל-10 מדורים. שלושת המדורים הראשונים עוסקים במקומה של האתיקה המקצועית באופן כללי; בהגדרתה, ביסודותיה ובגבולותיה. ששת המדורים הבאים דנים בסוגיות אתיות בעבודה עם אוכלוסיות שונות, בגישות טיפוליות שונות ובתחומי עיסוק שונים. בין אלה ניתן למנות את הסוגיות האתיות הייחודיות לייעוץ ולטיפול בילדים, מתבגרים וזקנים, הסוגיות האתיות הייחודיות שבטיפול בהיפנוזה, בטיפול משפחתי, בטיפול מיני או בטיפול קבוצתי, וסוגיות אתיות באבחון, בהערכה, בהדרכה, במחקר ובהוראה. במדור העשירי מובאים - לנוחיות הקוראים - תקנונים, כללים וקודים אתיים של איגודים, חברות ואגודות במקצועות הטיפול והייעוץ הנפשי. מובן מאליו, שבספר רב-היקף ורב מחברים כמו הספר הנסקר אין זה קל להתמודד עם חזרות על עניינים המובאים בפרקים השונים. ואמנם, סוגיות כגון סודיות בטיפול, הסכמה מדעת, יחסי מטפל-מטופל ויחסים כפולים, חזרות ונדונות מחדש בפרקים השונים. יחד עם זאת, למרות החפיפה החלקית, ואולי בגללה, סוגיות אתיות מרכזיות אלה זוכות לדיון מעמיק בספר. בין פרקי הספר הרבים, שכולם כתובים ברמה מקצועית גבוהה וכולם יש בהם כדי להעשיר את הקורא, רצוני להבליט את הפרק על אי-משוא פנים ויחסים אישיים שכתבו יותם בנימין, שהוא פילוסוף, ורחל בנימין, שהיא פסיכולוגית קלינית, פרק זה מגלה גישה רעננה בשופכו אור על סוגיה מורכבת. מסקנת הפרק, לפיה "שום פתרון - לא זה החסר משוא פנים ולא זה הנובע מיחסים אישיים - איננו מספק במלואו" (עמ' 131), אינה יכולה לרפות את ידי העוסקים בטיפול ובייעוץ נפשי מלהמשיך ולחפש פתרונות לדילמות האתיות השונות בחיינו המקצועיים וגם האישיים. מפני שחיינו המקצועיים והאישיים קשורים, על-פי רוב, אלה באלה. אבל עלי להעיר הערה של תמיהה על הפרק הפותח את הספר, שכותרתו "אתיקה מקצועית", ואשר כותבו, אסא כשר, הוא פילוסוף ומומחה לאתיקה מקצועית: פרק זה הוא היחיד בספר שאינו מלווה ברשימת מקורות. אמנם ייתכן, שכתבת הפרק לא דרשה ממחברו מאמץ מיוחד, אולי מפני שכפי שמציין שמשון רובין בפרק על קודים, עקרונות ואתיקה, "עם הזמן והמיומנות הידע הופך להיות חלק מאתנו." (עמ' 47). ולמרות זאת, קשה להתעלם משבועת היפוקראטס, שהיא הבסיס לאתיקה המקצועית של ימינו, ובה ניתן כבוד למורה, למי שהעביר אלינו את הידע שהצטבר עד כה. על-פי המסורת של היפוקראטס, אנחנו מכבדים את מי שתרמו לפיתוח הידע האנושי, הנבנה נדבך על נדבך. העדר מתן קרדיט למי שמגיע לו, יש בו, לדעתי, משום פגיעה באתיקה מקצועית. פרקי הספר ככלל מרימים תרומה חשובה למדף הספרים של שלושה קהלים: (1) אנשי המקצוע במקצועות הטיפול והייעוץ הנפשי, להם מציע הספר חומר מחשבה רב ומדריך בעבודתם המקצועית; (2) מקבלי השירות, להם הספר מאפשר יתר שקיפות והבנה לגבי תפקידם של המטפלים בהם; (3) סטודנטים במקצועות הטיפול והייעוץ הנפשי, עבורם יהווה הספר מקור חשוב ללמידה בתהליך הכנתם לתפקידם המקצועי. יש לשבח את העורכים, המחברים ואת ההוצאה לאור על איכות פועלם.

רות לנדאו בית-הספר לעבודה סוציאלית ורווחה חברתית ע"ש פאול ברוואלד, האוניברסיטה העברית בירושלים